

Dr. Hanák András
ÜGYVÉD (BUDAPEST)

Fluctuat nec mergitur: az új Polgári Törvénykönyv esélyei

Előljáró megjegyzések

A Kormány 2008. júniusában benyújtotta az Országgyűlésnek az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által készített Ptk. tervezetet (*IRM Tervezet* vagy *Tervezet*).¹ Az olvasók előtt bizonyára nem ismeretlen, bár részleteiben ismereteim szerint meglehetősen szűk körében tanulmányozott az a Szakértői Javaslat, amelyet a Vékás Lajos professzor által vezetett törvényelőkészítő csoport készített el (*Szakértői Javaslat* vagy *Javaslat*).¹ A Szakértői Javaslat a korábbiakban született Konceptió és Vitatervezet³ által elfogadott elvek és megoldások mentén került megalkotásra. Vékás Lajos a Magyar Jogban írott összefoglaló cikkében² kísérletet tett arra, hogy az IRM Tervezet bírálatával összekapcsolva világítsa meg, miben különbözik a Tervezettől a Szakértői Javaslat, a Tervezet milyen hibái azonosíthatók, és milyen kritikai észrevételek gyakorolhatnának pozitív hatást a parlamenti vitára bocsájtott törvénytervezetre, írását eljuttatta a parlamenti frakciók számára is. A döntéshozatal során hangadó politikusok jól-rosszul hivatkoznak is összegzésére, amelyből azt olvassák ki, amellyel az írás zárul. Vékás Lajos szerint az IRM Tervezet csakis „megfelelő átdolgozással tehető elfogadásra alkalmas; e nélkül gondolni sem lehet törvényre válására”.⁵ Én Vékás professzor cikkének induló gondolatához térnék vissza, ahhoz, hogy miként lehet a bírálat és a jobbító észrevételek olyan elegyét kialakítani, amely esélyt ad arra, hogy ne vesszen kárba több mint tíz év munkája, küzdelme, intellektuális eredménye.

Nem vagyok naív, nem is kívánnám annak tettetni magam. Tisztában vagyok azzal, hogy komoly, alkalmasint feloldhatatlan ellentét alakult ki Vékás professzor és Gadó Gábor civilisztikai szakállamtitkár között. Annak pontos természetét nem ismerem. Ebben az írásban, éppúgy, mint az életben, az iránt sem indítok oknyomozó feltáró vizsgálódást, hogy miért és miként alakult ki az ellentét. Annak tényét - őszinte sajnálattal - tudomásul veszem. Azt gondolom, hogy a témát alaposabban ismerők számára eléggé nyilvánvaló, hogy a konfliktus nagy mértékben kihatott mind az IRM Tervezet, mind a Szakértői Javaslat tartalmára és, még fokozottabban, azok megítélésére. Előrebocsájtom, hogy Vékás Lajos és kollégáinak teljesítményét elismerem és nagyra értékelem. A közvélekedéssel ellentétben

nem pusztán azért, mert Vékás professzor egyben akadémikus is, és a Szakértői Javaslat a Magyar Tudományos Akadémia egyik rendezvényén debütált, bár felfogásom szerint annak nincs köze az akadémikus tudományhoz,⁶ hanem azért, amit abban találtam, olvastam. Hasonlóképpen, az IRM Tervezetet is igyekeztem annak alapján megítélni, amit abból saját kapacitásommal tanulmányozhattam. Ennek alapján a Tervezetben számos olyan dolgot fedeztem fel, amely támogatható, és úgy vélem, ha valóban a konstruktív bírálat módszerével próbálunk kompromisszumokat találni, erre bizonyára van mód.

Még egy dolgot megjegyeznék előljáróban, csupán a tárgyszerűség kedvéért. Az Igazságügyi Minisztériumtól soha egy fillért sem kaptam, bár 2003 és 2005 között sok örömmel és legalább annyi csalódással vettem részt a társasági törvényt előkészítő kodifikációs bizottság munkájában,⁷ és azt követően két témában is felkért a minisztérium, hogy írásban fejtssem ki véleményem. Mindkét írás elérhető a nyilvánosság számára.⁸

A téma megközelítése és a lehetséges kompromisszumok azonosítása során kézenfekvő módszert választok, írásomban áttekintem Vékás Lajos cikkének főbb állításait és érvelését, és ezekhez kapcsolódva fejtem ki, miként állnak az új Polgári Törvénykönyv esélyei a parlamenti végszavazás előtt és azt követően. Megvizsgálom továbbá, hogy melyek az IRM Tervezet újításai és gyengéi, az egyes érzékeny társadalmi kérdésekben elfoglalt megoldásai. Érzékeny társadalmi kérdéseknek nevezem az olyan természetű intézményekre, státuszra és életvitelre vonatkozó szabályozást, amelyek tudatos értékválasztást tükröznek, és olykor nem tudják elkerülni a minden országban zajló kultúrharc terepét. Ilyen a házasság, az élettársi kapcsolat és azok megszüntetése, az azonos nemű személyek együttélésének családjogi keretei, öröklési lehetőségei, a szellemi fogyatékosok jogkorlátozásának kezelése. Természetesen mind koncepcionális, mind praktikus szempontból igen különböző természetű és súlyú kifogások kerültek fel Vékás professzor lajstromjára. Írásom esetleges egyenetlensége a lajstrom heterogén tartalmának tudható be. Így ebben az írásban én magam sem válogattam az egyes felvetések természetét, súlyát és jelentőségét illetően.⁹ Arra szorítkoztam, hogy a saját kútfőmből származó kritikai észrevételeket igen rövidre fogjam. Nyilván egy más megközelítésben, egy más értékelés kapcsán Vékás Lajos is más prioritásokat venne figyelembe. Alkalmasint ennek is eljön majd az ideje. Ha én is kifejezhetem őszinte óhajtásomat, ez abban állna, hogy az olykor markánsan eltérő álláspontok színvonalas kifejtése és megvitatása valóban járuljon hozzá jogi kultúránk fejlődéséhez. A közös nevező kétségtelenül fennáll, hiszen Vékás professzor a nagy öreg, Olivér Wendell Holmes fiatalos megállapításával zárta az Akadémián tartott előadását: „*The life of law has not been logic; it has been experience.*”¹⁰

1. A koncepcionális deficit és szufficit

Vékás professzor elsősorban az igazi magánjogi törvényjavaslattól joggal elvárható újításra való törekvés hiányát kéri számon a Tervezettől. Bírálatainak egyik központi állítása abban áll, hogy a Tervezet több tekintetben is deficités. A bátortalanság - álláspontja szerint - mindenekelőtt a kódex tartalmi határainak megvonásánál jelenik meg."

1.1. Bátortalanság a kódex tartalmi határaival kapcsolatban

Vékás Lajos álláspontja szerint jelentős hiány fedezhető fel az újításra törekvés bátorságát illetően, valamint olykor elvtelen kompromisszumok róhatók fel a Tervezet terhére, bár ezek azonosítása nem mindig sikerül az olvasó számára. Szerinte négy területen jelenik meg az újításra törekvés hiánya.

a) A gazdasági társaságok joga

A koncepcionális deficit egyik megnyilvánulása abban áll, hogy az IRM Tervezet nem integrálta a törvénybe a gazdasági társaságok szabályait és az egyesületekre vonatkozó szabályozást. A magam részéről úgy látom, hogy a kérdés és a követendő megoldás tekintetében a legjobb esetben is megosztott a mérvadó szakmai közvélemény, és még azt is megkockáztatnám, hogy ha ma kellene szavazniuk a Szerkesztőbizottság¹² tagjainak, vagy egy reprezentatív szakmai grémiumnak, a társasági jog Ptk.-ba történő integrálása nem kapná meg a többségi voksot. Ismereteim és emlékeim szerint 2005 végén eléggé egyértelműnek tűnt, hogy a 2006. évi társasági törvény elfogadásával a magyar szabályozás nem kívánja a társasági jogi szabályozást a Ptk.-ba emelni. Ennek több praktikus és valamivel kevesebb elvi oka volt, amelyekre ezen írás keretei között nem tudok kitérni.¹³ Vékás professzor szerint a 2006. évi IV. törvény az „uralkodó szakmai vélemény szerint” távolról sem sikerült olyan jól, mint elődjei. Ráadásul a törvényt már hatálybalépése előtt módosítani kellett, amely erősíti a rossz bizonyítványt. Álláspontja szerint a sietség nem volt igazolható, a Ptk. Vitatervezet¹⁴ ekkorra már elkészült, be lehetett volna várni a kódex teljes kimunkálását és elfogadását. Nem tudok egyetérteni ezzel az értékeléssel. Először is, a 2006. évi Gt. egyáltalán nem rosszabb, mint elődjei, legfeljebb elvárásaink, így a saját elvárásaim, nőttek meg érthető módon.¹⁵ Kétségtelen, hogy a koncepcionális témaköröket tekintve számos kérdés tekintetében nem történt érdemi előrelépés, és a kógencia-diszpozitivitás néven ismert dilemma elkenése sem könnyíti meg a törvény alkalmazását.¹⁶ Ezen hiányosságoknak és az akkor elmulasztott lehetőségeknek én magam is hangot

adtam.¹⁷ Mindezek mellett úgy látom, hogy a Gt. alkalmazása során kevesebb probléma merült fel rövidtávon, a fő bajok a hatályba-léptető rendelkezésekkel és a cégtörvénnyel kapcsolatban keletkeztek. A cégtörvényt (és az elektronikus cégeljárás szabályait) viszont a Szakértői Javaslat sem emelné be a kódexbe. A jogalkalmazás problémáinak egy jelentős része ebből az eljárási, logisztikai helyzetből származott. De készséggel elismerem: Kisfaludi András magas színvonalon mutatta meg, hogy a társasági jog egy tekintélyes része harmonikusan beépíthető a Ptk.-ba. Ráadásul az is igaz, hogy Kisfaludi tervezete számos kardinális kérdésben meghaladja a hatályos törvény narratíváját és szabályait. Erről - kis képzavarral - azt is elmondhatnám, hogy olvasása „zene füleimnek”. Félve teszem hozzá, hogy bárcsak a Gt. kodifikációs bizottságában küzdött volna keményebben Kisfaludi András. Sajnálatos, hogy az idősíkok és a gondolkodási platformok nem találkoztak ebben az időszakban. Így most már csak azt rögzíthetem, hogy Kisfaludi materiája igen jó alap lehet a Gt. soron következő módosítása során. Példálózva említem meg, hogy mely területeken lép merészen előre. Megnyugtatóan rendezzi a kógencia-diszpozitivitás érvényesítését (bár a részletek terén az általa papírra vetett szabály még nyilvánvalóan alakítható), számos tabut tüntet el (természetes személy lehet egyszerre több korlátlan felelősséggel bíró társaság tagja), megszüntetné a kötelező törzstőke előírást a kft. esetében. Mindezek mellett azt is tudni kell, hogy „materiája” nem teljes, nem kívánta lefedni a társaságok reorganizációját, az egyesülés-kiválás jogát,¹⁸ a „konszernjognak” nevezett csúfságot, és vállalatelvásárlás szabályozását."

Összegezve, a magam részéről úgy látom, hogy nem állja meg a helyét Vékás professzor konklúziója, miszerint nagy lehetőséget mulaszt el az IRM Tervezet „amikor - rövidlelegzetű pragmatikus megfontolásokból és (inkább) személyes presztízs-szemponctok miatt - kihagyja a gazdasági társaságok szabályozását”.²⁰ Én úgy látom, hogy ez a hajó 2005 végén ment el; Kisfaludi András municiója talán akkor jóval hatékonyabban segíthette volna egy modernebb, megfontoltabb és felhasználó-barátiabb törvény megalkotását. Az én felfogásom szerint ez akkor jóval fontosabb célkitűzés volt, mint a Ptk. rendjébe történő integrálás feladata. 2008. derekán tehát nem tekinthető komoly és koncepcionális (intellektuális) deficitnek a társasági jog Ptk.-ba történő integrálásának mellőzése.²¹

Amit Vékás professzor a jogi személy kidolgozása kapcsán elvtelen eltérésnek nevez az egyes jogi személytípusokkal kapcsolatban, az nem más, mint a tipikus magyar slendriánság, a következetesség hiánya. Ez kétségkívül fennáll, a rend hiányát mutatja például az olyan helyzet, mint a biztosító egyesületek megszűnésének, tagjai, vezető tisztségviselői felelősségének szabályozatlansága. És ez a MÁV Biztosító esetében történt botrányos visszaélések eredményeként előállt

helyzetben komoly problémákat okozott. Ám ha valóban hiányosak az „ágazati” státusztörvények (mint ahogy bizonyára azok), akkor ezen a hibán több módon lehet segíteni. Nem feltétlenül kell minden szabálynak a Ptk.-ban megjelennie. A rend megteremthető úgy is, hogy az ágazati törvények alapszak és következtetések.²²

b) A telekkönyvi jog mellőzése

Vékás professzor szerint az IRM Javaslat feltűnő hiánya a telekkönyvi jog mellőzése. A kérdést illetően több álláspont létezik, Petrik Ferenc, a Szerkesztőbizottság tagja eléggé egyértelműen a Tervezet által követett megoldást támogatta a 2008 novemberében tartott vitaindító előadásában. Nem vagyok a szakterület ismerője, ám azon kevés alkalom, amikor az egész nyilvántartási rendszerrel ügyvédként vagy éppen ügyfélként találkoztam két dologról győződtem meg. Egyrészt nem ártana, ha a nyilvántartás - minden változása ellenére - sokkal megbízhatóbb, gyorsabb és olcsóbb lenne. Még mindig sokkal több a kérelmek elbírálása során jelentkező, jogszabályilag előírt formalizmus, amely nem a pontosságot, a megbízhatóságot eredményezi, hanem a bürokráciát növeli. Az elmúlt időszakban kétségkívül érzékelhető változás következett be, de ez nyilvánvalóan nem elég. Ezekre a hiányosságokra a kódexben történő rendezés nem segítene. Másodsorban, jórészt cégbírói tapasztalataimra alapozva, legkevesebb a bíróságokat tartanám alkalmasnak arra, hogy ezt a konstitutív hatállyal működő nyilvántartási rendszert felügyeljék. Nem egészen világos, miben állna a Szakértői Javaslatban kívánatosnak tartott közvetlen bírói felügyelet visszaállítása, hacsak abban nem, hogy a földhivatali apparátus visszavonulna a bíróságok szuterénjeibe. A bírói felülvizsgálat lehetőségét a mai megoldás biztosítja, nem világos, mennyivel lenne több és más az a bírói felügyelet, amelyet a Szakértői Javaslat tartana szükségesnek.

c) Az önálló kereskedelmi ügynöki szerződés

Az IRM Tervezetből kétségtelenül kimaradt az ügynöki, valamint az üzletszerzői szerződés rész. E mögött az volt az elgondolás, hogy az áruk és szolgáltatások közvetítésére, az üzletszerzői tevékenységre irányuló szabályozás továbbra is fragmentált normákban öltözzön testet. Jőmagam már dolgoztam az önálló kereskedelmi szerződésekről szóló 2000. évi CXVII. törvénnyel, amely jól-rosszul (Vékás Lajos szerint rosszul) harmonizál a 86/653/EGK irányelvben foglaltakkal. Vékás professzor cikkének hatására módosító indítvány formájában, és valamelyest javított kiadásban így visszakerülni látszik ez a típusú szabályrendszer, valamint az eseti ügynökre vonatkozó új szabályozás. A javításra

- számomra úgy tűnik - szükség is volt, mert a Szakértői Javaslatban talán ez a fejezet volt ez egyik gyengébbre sikerült rész. Ugyanakkor a joganyagban vannak nehéz pontjai.²¹ Ami kevésbé él a magyar fejekben és a bírói gyakorlatban, az a kereskedelmi ügyleteket, a professzionális közvetítők funkcióit elkülönítő eltérő üzleti természetű kockázat figyelembevétel, a „tartalom a forma felett” elv körültekintő (tehát nem csak a verbális hivatkozásban megjelenő) alkalmazása. És ezen a téren felfogásom szerint mindig fennáll a veszély: minél inkább a Ptk.-ba kerül a szabályozás, annál könnyebben bújik meg a formalizmus az absztrakt, általános szabályok között.

d) Az elvágott köldökszinór

Vékás professzor szerint az IRM Tervezet megfontolatlanul vágja el a meglévő köldökszinórt a szellemi alkotások és egyéb szellemi javak védelme és a Ptk. között. Ez szerinte elvi okokból kifogásolható, mert ezáltal nem kellően hangsúlyosan kerül megfogalmazásra, hogy a Ptk. szabályai a különálló szellemi tulajdont védő törvények háttér-joganyagát képezik. A háttér joganyag, az „anyajog” jelleg csak a sérelemdíj tekintetében válik egyértelművé az IRM Tervezetben. Ezzel kapcsolatban egyrészt arra mutatnék rá, hogy az ellenzék részéről benyújtásra került olyan módosító javaslat, amely korrigálni látszik ezt a hiányt. Ezáltal ismét összehasonlíthatóvá válik a két megoldás. Másrészt, nem vagyok meggyőződve arról, hogy erre a köldökszinóra olyan múlhatatlan szüksége volna a szellemi alkotások joganyagának. A köldökszinórt egyébként tapasztalataim szerint mindig elvágják a születést követően, legalább is ezt a magam szemével így láttam legkisebb lányom megszületésekor. Ettől még igaz marad az állítás: anya(jog) csak egy van.

1.2. Bátortalanság az újítások terén

Ami a bátortalanságot illeti, Vékás Lajos az alábbi megoldásokat azonosította.

a) A nem tulajdonostól való szerzés

Ezen a téren az IRM Tervezet csakugyan visszatáncolt attól, hogy a hatályos Ptk.-ban megismert és kipróbált szabályt módosítsa. A Szakértői Javaslat újítása abban áll, hogy jóhiszeműen és ellenérték fejében szerző személy az ingó dolog tulajdonjogát megszerzi, ha az átruházó nem volt tulajdonos, és a tulajdonos birtokát nem bűncselekmény közvetlen következményeként veszítette el. Világos kockázatmegosztó szabályról van szó, amely kiiktatja a hatályos szabály azon előírását, hogy a (jóhiszemű és ellenérték fejében szerző) vevő a

dolgot a kereskedelmi forgalomban szerezzék meg vagy azon kívül olyan személytől szerezzék tulajdonjogot, akire azt a tulajdonos bízta. A Tervezetben megjelenő álláspont szerint nincs nyomós elvi vagy gyakorlati indoka a hatályos szabálytól való eltérésnek. A Szakértői Javaslat mellett érvel, hogy a kereskedelmi forgalom nehezen vagy csak indokolatlanul szűken határozható meg, és ez által a jóhiszemű szerző döntési helyzete bizonytalan. Nem kívánok döntőbíró lenni, azt gondolom, hogy mindkét kockázatelepítési megoldás védhető. A kérdés kapcsán három dolgot jegyeznek meg. Egyrészt, kétségtelen tény, hogy a kereskedelmi forgalomban történő szerzés hagyományosnak tekinthető előírása módosulóban van, de itt érdemes megjegyezni, hogy talán könnyebb lenne a döntés, ha a kereskedelmi jogi és a magánjogi szabályozás jobban elkülönülne egymástól. Mindezzel semmiképpen sem kívánám kiszabadítani a palackból a dualista, esetleg a több-isten-hitű „pogány” felfogás szellemét, de érdemes tudomásul venni, hogy ha a kódex az eltérő helyzetekre és plurális érdekekre tagozódó „jogalanyok” viszonyainak teljességét átfogó monista felfogást teszi magáévá, és a fejlett kereskedelmi viszonyokat állítja modellként, annak következményei vannak. Másrészt, a módosítástól ódzkodó felfogás feltehetően azt is figyelembe veszi, hogy a nem kereskedelmi forgalomban a mai magyar világban a kelletténél több a szürke zónába eső átruházás, amelyek előtt nem emelne szilárd sorompót az új szabály. Végül érdemes rámutatni, hogy ahol lazított a törvényhozás, ott a rosszhiszeműség fogalmát a törvény határozza meg kiterjesztően, amely magában foglalja az olyan szerzőt, aki súlyos gondatlanságból nem tudja, hogy az átruházó nem volt tulajdonos.²⁴

b) A házastárs és a szülők törvényes öröklése

Legalább két öröklési jogi kérdés körül zajlik ma eszmecsere. Tudomásom szerint a szülők leszármazók hiányában történő öröklése is azon kérdések közé tartozik, amelyben egy módosító indítvány visszatér a Szakértői Javaslatban kidolgozott elvhez. Ismét olyan helyzettel szembesülünk, amelyben mindkét álláspont védhető. Ráadásul Vékás Lajos korrekt módon megjegyzi, hogy a szakértők által javasolt megoldás nem támaszkodik a magyar öröklési jog hagyományára, azt a mai magyar világ viszonyai indokolják. Ez egyben azt is jelzi számomra, hogy a polgári jog területén nem érvényesül a magyar fátum, a magyar jogi tradícióktól más esetben is el lehet térni, ha azt a megváltozott körülmények meggyőző módon indokolják. Úgy tűnik, a konstruktív bírálat ebben a kérdésben meghallgatásra talált.

A másik kérdés a házastárs állagöröklése a haszonélvezeti jog helyett, illetve a házastárs választása alapján. Mivel ebben a körben is tovább zajlik az egyeztetés, és nem volnék a téma alapos ismerője, csupán any-

nyit rögzítenék, hogy Vékás professzor bírálatát követően a kérdés ismét napirenden van.

c) Az értékpapírijog

Olyan témához érkezünk, amelyben nem könnyű a döntés. Bővebb kifejtés nélkül jegyzem meg, hogy az értékpapír fogalmának a Szakértői Javaslatban megfogalmazott tartalmi jellegű meghatározása jobb megoldásnak tűnik. Érdemes lenne tehát a merőben formai (és hol redundánsnak, hol félreérthetőnek tűnő) elemeket használó Tervezetet újrafésülni és kiegészíteni a szubszidiárius tartalmi meghatározással. Ez abban állna, hogy rögzítésre kerülne a létező (vagy virtuális) okirat és az abban foglalt egyszerű vagy komplex jogok meghatározása, a jogok gyakorlásának és átruházhatóságának legalapvetőbb elvei, magyarul az, hogy:

- kereskedelmi papír esetén a jogok az „okirat” által, az alapügyletből eredő követelésektől függetlenül érvényesíthetők,
- tagsági viszonyt vagy befektetési érdeket megtestesítő okirat esetén mennyiben tér el a jogok gyakorlása, az átruházás folyamatában milyen szerepet tölt be a forgatmányozás.

A tartalmi szabályozás előnye az lehetne, hogy ha olyan új értékpapír bukkanna elő, amelyet az egyes törvények (nemzetközi egyezmények, szabályzatok, szokványok) nem szabályoznak, akkor a pozitívizmusra egyébként is hajlamos bírói gyakorlat nem hagyatkozna a formalista megközelítésre, hanem a tartalmi meghatározás alapján dönthetne arról, hogy a szóban forgó instrumentum értékpapírnak minősül-e. A szabályozás természetét és részleteit illetően természetesen nem könnyű a döntés, mert a magyar hitel- és tőkepiacok relative gyengék, olykor szárnyaszegettek, amelyből az is következik, hogy a jogalkotó ilyen esetben a bevált absztrakt megoldásokhoz nyúl. Nincs piaci nyomás, nem támaszkodhatunk évtizedek tapasztalatainak rutinná vált megoldásaira. Lássuk be, a gyenge piac eddig a meglévő szabályok mellett is működött, és nem kényszerített ki szofisztikáltabb szabályozást.²⁵

És talán ennél az ezoterikusabb résznél jegyezni meg, hogy a bátorság (vagy vakmerőség) és a gyávaság (vagy megfontoltság) viszonylagos fogalom párok, többnyire a kulturális tradícióktól és ízlésünktől függ megítélésük. Hogy egy példával érzékeltessem: az én ízlésem, kissé skizofrén jogi kulturális tradícióim szerint az értékpapírijog a Szakértői Javaslatban ügyesen megkomponált *engedményezés* Címmel függ össze. Az engedményes és az értékpapír-jogosult merőben eltérő helyzetének bemutatása mindegyik indoklásból hiányzik. Pedig a két intézmény az én fejemben nagyon is összefügg. Az engedményezésből alakult ki a kereskedelmi (hitelviszonyt megtestesítő) értékpapír. Ezek a mai jogrendben jórészt Ptk.-án túli intézmények (így a váltó, a csekk, a kötvény). Ha a Ptk.-tól alapelveket vá-

runk el vagy valamilyen logikus teljességre törekszünk, akkor ebben a metszéspontban lehetne szellemesen, és egyben gyakorlatiasan elintézni a kereskedelmi papír jogosult (holder in due course), az átruházhatóság (negotiability) alapvető szabályozását, és ezt összekötni, de egyben határozottan elválasztani a befektetési eszközként szolgáló értékpapírra vonatkozó szabályoktól. Ha ez azt jelentené, hogy egy kicsit a Uniform Commercial Code (UCC) 3. és 8. cikkeinek alapötleit, felépítésére és belső koherenciájára kellene építeni, attól még hazánk nem lenne az Egyesült Államok 51. tagállama vagy történetesen Puerto Rico státuszában levő vazallusa.

Elismerem, az én megfontoltságom mások vakmerősége. Az én jogi kultúrámmal mások megbotránkozása. De ugyanez - nem kevés esetben - fordítva is fennáll.

1.3. Merész, ám alkalmazhatatlan újítások

Vékás Lajos tanulmánya szerint az IRM Tervezetet nem csupán deficit terheli. A mérleg másik oldalán olyan többlet került a Tervezetbe, amelyeket Vékás professzor merész és nem szerencsés ötleteknek minősít. Ezek koncepcionális szinten merész, mondhatnánk vakmerő újítások, de indokoltságukat, illetve gyakorlati alkalmazhatóságukat illetően komoly kételyek merülnek fel.

a) A cselekvőképesség újraszabályozása

Elsőként említi a cselekvőképesség gyökeres újraszabályozását. Erről igen tömören csak annyit jegyez meg, hogy bár „nem vitásan nemes szándékok vezették” az IRM Tervezet alkotóit, „általános szakmai vélemény azonban, hogy a tervezett szabályok a gyakorlatban alkalmazhatatlanok”.²⁶ Gondolom, nem állok egyedül azzal az észrevétellel, hogy nem ártott volna az ennél bővebb kifejtés. Ha a többletmunka és a pótmunka meghatározásának pontosítására közel egy oldalt szánt a tanulmány, akkor hasznos lett volna közel hasonló terjedelmű érvelés ebben az igen érzékeny témában. Különösen arra tekintettel, hogy a bírálat ismét az általános, de közelebről meg nem jelölt szakmai véleményre hivatkozik.

A magam részéről korlátozott mértékben tájékozódtam. Végigültem az IRM Tervezet egyik maratoni vitáját, amely végén - sajnos igen gyér szakmai közönség társaságában - Fiala János tartott előadást, elolvastam írásbeli összefoglalóját.²⁷ Ezt követően kitekintettem a nemzetközi megoldásokra. Ennek alapján azt szűrtem le, hogy a cselekvőképesség magyar szabályozása elmarad a nemzetközi trendtől, komoly, de megfontolt elmozdulásra van szükség. Szükséges lenne annak felismerése, hogy a hatályos szabályozás elsődleges célja a társadalom (a magánjogi intézményrendszer) védel-

me a szellemi fogyatékosoktól. Itt az ideje egy olyan kompromisszum kialakításnak, amely humánus módon, de a magánjogi kiszámíthatóságot nem veszélyeztetve indokolt mértékben és módon korlátozza a cselekvőképességet.

b) A házasság közjegyző előtti megszüntetése

Nehezen tudnék állást foglalni a kérdést illetően. Mondhatnám azt, hogy nem készülök válni, sőt, komolyan veszem azt a házastársi hűséget, ami visszatérni látszik a Tervezetbe. Egyébként is, vélhetően az új Ptk. hatálybalépésekor lesznek még kiskorú gyerekeim. Folytathatnám azzal, hogy a közjegyzők ügyesen lob-bizháltak, de inkább afelé konkludálnék, hogy amennyiben a bírósághoz fordulás törvényi garanciái megmaradnak, nem tekinteném az új megoldást ördögtől valónak. Semmiképpen sem hajmeresztő újítás, amely elvtelen vagy felelőtlen megoldás lenne. A közjegyzők ma is számos olyan eljárást intéznek, mely döntések személyek státuszát, vagyonát érintő súlyos döntések meghozatalával járnak. És talán mások is jobban támogatnák ezt a megoldást, ha el lehetne „cserélni” az ingó jelzálogjog közjegyzői okiratban történő rögzítése követelményének eltörlésével.²⁸

c) A fogyasztó fogalom kiterjesztése

Valóban komoly dilemmát vet fel a fogyasztó fogalom kezelése, a fogyasztóvédelem magánjogi eszközeinek finomra hangolása. Jelentős mértékben szemléletmódról, értékvalasztásról van szó, amely szerencsére nem olyan konfrontatív kérdés, mint a kultúrharc zónájába sorolható kérdések. Nem gondolom, hogy a magyar valóság ismeretében különösebb elvtelenség vagy merészség lenne az EU irányelvénél tovább merészkedni. Ügyvédi munkám egyértelműen azt erősíti meg, hogy a magyar kisvállalkozások egy része erre a védelemre érdemesült. A vállalkozás-fogalom bevezetését sem ellenezném annyira, és nem érzem, hogy ez a fogalom már „foglalt lenne” a hatályos Ptk. 389. §-ában megismert szerződéstípus számára. Sőt, gyakran éppen azt érztem, hogy a Ptk.-béli vállalkozás nem fedi le azt, amire én és ügyfeleim gondolnánk. A fogyasztó fogalom kiterjesztését tehát nem tartom meggondolatlanak, legfeljebb annak pontos határai kérdésesek (így érdemes-e az alapítványokat, egyéb jogi személyeket belefoglalni). Talán a legszemléletesebb módon saját ügyvédi irodám tapasztalatával világíthatnám meg a helyzetet. Irodám szerződést kötött egy Internet-szolgáltatóval, aki jó néhány hónap elteltével egészen magas összeget számlázott le olyan tárhelyfoglalásért, amelyre nem volt szükségem, és nem is tudtam, hogy ezt kértem. Feltehetően valaki (az is meglehet, sőt, szinte bizonyos, hogy én) rosszul olvasta el az általa-

nos feltételeket, rosszul töltött ki egy kérdőívet. Amikor azt kérdezték tőlem szemrehányóan, hogy „ügyvéd léte nem tetszett elolvasni” az apró-betűket, akkor azt feleltem, hogy akár tetszett, akár nem, figyelmetlenül olvastam.

d) A lízing és a faktoring beemelése mint látszatújdonság

Gondolom, hogy a téma ismerői előtt nem kell feltárnom a hátteret, és nem szorul tisztázásra, hogy nem a klasszikus „lenni vagy nem lenni” dilemmája áll fenn, tehát nem arról van szó, hogy legyen-e lízing vagy faktoring, hanem arról, hogy ezt a két szerződéstípust külön szabályozza-e a kódex, és ha történetesen igenlő a válasz, ez milyen módon történjen. A Szakértői Javaslat szerint nem szükséges külön szabályozás, mivel erre még nem érett meg a helyzet vagy mivel mindkét ügylet más szerződéses elemekből is összerakható. Vékás professzor látszat-újításnak, mintegy alibi-szabályozásnak tartja az IRM Tervezet megoldását, ráadásul a lízing esetében a bérleti szerződés nem egyszer kritikán aluli szövegezésének megismétlését rója a szöveg megalkotóinak terhére. Álláspontom szerint nem indokolt ez a szigor. Azt gondolom, hogy a két szerződéstípus (elsősorban a lízing) szabályozása indokolt, inkább a megfutamodás tűnik megfontolatlanak. Más kérdés, hogy milyen a szabályozás adekvátsága és színvonala. Erről is eltérő álláspontok olvashatók. Számomra úgy tűnik, hogy a Tervezet a kereteket megadja, nem korlátozza indokolatlanul azt, hogy az „iparág” a maga képére alakíthassa tovább a két intézményt, nem áll a szerződéses továbbfejlesztés útjában és nem keresztezi a kívánatos állami (hitelpiaci, fogyasztóvédelmi és hitelbiztosítéki) szabályozás útjait. Ennél sokkal többet nem lehet kívánni, bár kétségtelen, vannak még kisebb-nagyobb konzisztencia-problémák a Tervezetben. A faktoring szabályok ezzel a szemüveggel mindenképpen átvizsgálásra szorulnak. Ha van idő és akarat, akkor ezek a konzisztencia-problémák azonosíthatók és orvosolhatók, vélhetően a házszabály előírásainak betartásával. De valóban van itt egy másik, kétségtelenül koncepcionális szintű probléma, amely az 1.5.a) pontban tárgyalt zálogjoggal és fiduciárius biztosítékokkal függ össze. A hitelbiztosítékok a hitelezők és professzionális adósok fejében rendszert alkotnak. Ha az egyik intézmény erősebb jogot biztosít a hitelezőknek, akkor a hitelezés erre fog elmozdulni. Amennyiben a faktoring a biztosítéki engedményezés célját szolgálja, ha a lízing is biztosítéki funkciót tölt be, és ha megengedett a biztosítéki célú vételi jog kikötése, akkor a rendszerben ezeknek egyenrangúknak kell lenniük a zálogjoggal mind az adós csődje előtt, mind azt követően.¹⁹ Ha kógens keretben gondosan megalkotjuk a zálogjog új rendjét, és mellette különböző formálisan kötelmi jogi konstrukciók (biztosítéki engedményezés,

biztosítéki lízing és fiduciárius biztosítékok) meg tudják kerülni ezt a szabályozást, akkor az átlátható és funkcionális zálogjogi rend lesz félkarú óriás. Ez sokkal nagyobb, és a jelek szerint megoldatlan probléma a Tervezetben, amelyet előbb-utóbb az élet tanulságain okulva a jogalkotásnak, esetleg a bírói értelmezésnek orvosolnia kell. Enélkül a hajó hanykolódni fog.¹⁰

e) A kiérleletlen bizalmi vagyongazdálkodás

Az IRM Tervezet alkotói határozott döntést hoztak arról, hogy szükség van a bizalmi vagyongazdálkodásra. Ennek szükségességét Vékás professzor sem tagadja, inkább azt kifogásolja, hogy a javaslat rendelkezései „kiérleletlenek és kidolgozatlanok tűnnek”. Ebből az következne, hogy a konstruktív hozzászólás megkísérelné az érlelést, a kidolgozást, ha erre még van idő és mód. Ilyen javaslat azonban - ismereteim szerint -nem hangzott el. A Szakértői Javaslat nem lepi meg az olvasót ezzel a szabályozással. A kiérleletlen megközelítés, a kidolgozatlanság minden új intézmény esetében reális veszély. Különösen olyan intézmény esetében, amelynek komoly tradíciói vannak mind a kontinentális jogrendszerben, mind a kontinensen túli jogrendben. Természetesen nem árt fokozottan szem előtt tartani, hogy itt elsősorban gazdasági, üzleti szempontok dominálnak, amelyek mentén annak az elvnek a kibontása szükséges, hogy milyen kötelezettségek terhelik azokat, akik mások pénze, vagyona felett döntenek, azzal rendelkezhetnek.

A Tervezet alkotói nem alap nélkül jutottak arra a következtetésre, hogy elérkezett az idő a szabályozás papírra vetésére. A veszélyek ellenére vannak olyan helyzetek, amikor be kell vállalni a kezdetekből adódó kiérleletlenség veszélyeit. A Tervezet ezt vállalja. Olykor bátraké a szerencse.

f) Értelmező rendelkezések

Nem kívánom mellőzni ezt a témát, bár nagyon sokan bizonyára a stílust és nem a tartalmat látják benne. Vékás professzor nem ok nélkül kifogásolja, hogy az IRM Tervezet mintegy 62. pontból álló fogalomtára több esetben nem valódi értelmező rendelkezés, hagyományos definíció, hanem olykor a normaszövegben már megadott definíciók (így az élettárs, fogyasztó) megismétlése. Van egyéb probléma is. Természetesen lehet ironizálni vagy akár megbotránkozni afelett, hogy a 7:3. § 13. pontja szerint a „föld” meghatározása „az ingatlan-nyilvántartásról szóló törvényben földrészletként meghatározott területek”, de a Tervezet sutaságai nem magyarázzák a Szakértői Javaslat szükségességét. Mert többek felfogása szerint az is anomália, hogy a Szakértői Javaslat a 7.1. és 7.2. §-okban mindösszesen három definíciót ad meg (ezek a jogszabály, a közeli hozzátartozó és a

többségi befolyás). A jelek szerint a definíciók egy jelentős része a törvény szövegében van „elrejtve”, amely mindenképpen megnehezíti az olvasó, az alkalmazó feladatát. Ebben a kérdésben meglehetősen bizonytalanok tűnik a magyar jogalkotás. Általában ódzkodik a részletes és elkülönült részben szereplő definícióktól. Különösen azok körében él az idegenkedés, akik egyébként továbbra is jelentős szerepet szánnának a Professorenrecht érvényesülésének.³¹ Hiszen minek meghatározni azt, amiről amúgy is csak a professzorok és böles tanítványaik tudják, hogy miről van szó? Sárközy Tamás például mindig idegenkedett attól a gondolattól, hogy a Gt. külön értelmező szakaszokban sorolja fel a definíciókat. A módszer horrorisztikus példájának tartja a tőkepiaci törvény több mint száz definícióját. Azt gondolom, hogy a Tpt.-ben a sok technikai részletszabály miatt akár indokolt lehet a sok definíció, hasonlóan az egyéb pénzügyi, adózási, számviteli tárgyú törvényhez. De valahol érdemes lenne az egész kérdést alaposabban végiggondolni a kereskedelmi jog területén is. Érdemes lenne felkutatni, hogy hol húzódik az arany középut. Mit szükséges meghatározni és milyen módon? Csak egy példát említek annak érzékeltetésére, hogy nem triviális kérdéskörrel van szó. Amikor például az engedélyezés rész „jogról” és „követelésről” rendelkezik, honnan tudjuk, hol van az „leírva”, hogy mi a jog és mi a követelés. Ugyanarról beszélünk-e mint az értékpapírok részben? Tudjuk, tudni véljük, mert valahol megtanultuk, gyakran használjuk, akár a nyelvet, és ez kialakít egy közös nyelvet. De elég-e ez? És természetesen vannak ennél speciálisabb meghatározások, amelyek jóval inkább kiáltanak valamilyen definícióért. Ismét félve hivatkoznék a UCC-re, amely megítélésem szerint igen szellemesen és körültekintően oldotta meg a kérdést. A kódex elején jelennek meg az egész szabályrendszerre vonatkozó értelmezési normák és meghatározások, míg az egyes cikkeken (fejezeteken) belül az ott alkalmazandó speciális definíciók kerülnek meghatározásra meglehetősen részletességgel, az egyértelműséget segítvén.

1.4. Új megoldások, amelyekről a Szakértői Javaslat nem vesz tudomást

Van természetesen olyan jogterület is, amely tekintében a Szakértői Javaslatnak róható fel, hogy tudomást sem vesz olyan javaslatokról, amelyek egy idő óta hangsúlyosan jelentek meg a „szakmai közvéleményben”.

a) A sajtó szabadsága és felelőssége

A Szakértői Javaslat sajtó-helyreigazításhoz fűzött indokolása büszkén jegyzi meg, hogy a „lényegét illetően” semmilyen változás nincs a hatályos Ptk.-hoz képest.³² Márpedig ebben a témakörben számos javas-

lat született, ezek némelyikéről az ELTE Polgári Jogi tanszéke által 2007. áprilisában szervezett Szladits szemináriumon vita is zajlott, amelyen az alulírott szerző ismertette dolgozatának megállapításait és javaslatait. Az írás szerkesztett változata, a javasolt normaszöveggel együtt, 2007 végén megjelent.³³ Civil és jogvédő szervezetek is egyértelműen a határozott elmozdulást javasolták. A sajtószabadság helyzetéről monográfiát publikáló Sajó András szintén a módosítás mellett tette le voksát. Valamilyen reflexió elvárható lett volna. Nem személyes csalódottság vezet, amikor ezeket a sorokat írom, bár nyilván nem töltött el örömmel tanulmányom - álláspontom szerint - kevéssé körültekintő bírálata. Am ez része a szellemi dialógusnak, az eltérő felfogások versenyének. Ami komoly hiányérzettel töltött el a Szakértői Javaslat olvastán, az a felvetett problémakör teljes negligálása, annak ellenére, hogy a témában többször is megszólaló Sajó András professzor, a Polgári jogi tanszék tagja, eléggé határozottan jelezte, hogy valamilyen (nem is akármilyen) elmozdulásra szükség van a sajtószabadság kielégítő védelme érdekében.³⁴

Az IRM Tervezet két tekintetben is változást ígér.³⁵ Egyrészt védi a tudósítást publikáló újságírókat (szerkesztőket), amennyiben a sajtótudósítás korrekt módon megfelel valamely nyilvános rendezvényen elhangzottaknak. Másrészt a közügyek megvitathatóságának erősítése érdekében korlátozza a közszereplők sajtóval szembeni jogi igényeit, ha a sajtó a közszereplő közéleti tevékenységével összefüggésben közöl sérelmes állításokat. Személyiségi jogi igény és helyreigazítási igény csak akkor érvényesíthető, ha a jogsértést a sajtó szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartása (mulasztása) okozza.

b) Csoportok személyiségi jogi védelme

Ha második témakörként a speciális, kisebbségi csoportokat ért verbális inzultusok egyénekre átsugárzó személyiségi jogi sérelmét említem, akkor ezzel többek szerint magam alatt vágom a fát. Ilyen volnék. Hiszen a 8. lábjegyzetben megjelölt írásom lényegében arról szól, hogy az eddig kidolgozott elgondolások, tervezetek miért akadhatnak fenn az Alkotmánybíróság mustráján. Az árral ellenben én nem úgy gondolom, hogy a gyűlöletbeszédnek titulált megnyilvánulásokat elsősorban a polgári jog eszközeivel *kellene* szankcionálni. Az IRM Tervezet alkotói több megoldással próbálkoztak, amíg eljutottak a 2008 novemberében elfogadott önálló törvényben foglalt „tényálláshoz”. Erről a tényállásról még nem tudható, hogy mi lesz a sorsa az Alkotmánybíróság előtt. De a 96/2008. (VII. 13.) AB határozatban maga az Alkotmánybíróság jelezte nem megfajthatatlan szavakkal, hogy igenis létezik alkotmányos megoldás.³⁶ Az IRM Tervezet alkotói ugyan kimenekítették a tényállást a Ptk. szövegéből, de legalább megpróbál-

koztak a nehéz feladattal. A Szakértői Javaslat megközelítése abban áll, hogy az alkotmányos megítélés kezdeti stádiumában levő jurisprudencia ismeretében nem szükséges újabb és újabb elgondolásokkal kísérletezni. Ezt az álláspontot arra tekintettel elfogadhatónak tartom, hogy feltehetően igen vékony jégen kell táncolnia annak, aki ebben az ügyben sikerre kívánja vinni a jogalkotást. De ha hiszünk az Alkotmánybíróságnak, és elfogadjuk, hogy akár az egyes csoportok személyiségi jogai védelmének segítségével van megoldás, akkor arra csak úgy találhatunk rá, ha próbálkozunk, ha Weöres Sándor rigmusával szólva „különb féle jerekkel kísérletezünk”. Ezen a felfogáson az sem változtat, hogy a köztársasági elnök a törvény normakontrollját kérte az Alkotmánybíróságtól.

1.5. Ahol az IRM Tervezet valóban opportunistá

Nem zárhatom le ezt a gondolati kört a nélkül, hogy ne mutassak rá néhány olyan területre, amelyet Vékás Lajos nem említ meg, ám ahol - megítélésem szerint - az IRM Tervezet (elvszerűen vagy elvtelenül, de mindenképpen helytelenül) valóban opportunistá. A teljesség igénye nélkül két területre hívom fel a figyelmet. Nem kizárt, hogy ennél több van. Ugyanakkor cikkem írása közben is formálódnak módosító indítványok, amelyek lényeges kérdéseket illetően a bírálat mentén, annak irányába módosítanak. Az alábbiak a T/5949 sz. törvényjavaslatban található megoldásokra reflektálnak.

a) Ingó jelzálogjog és fiduciárius biztosítékok

Az egyik ilyen terület az ingó jelzálogjog és a fiduciárius biztosítékok szabályozása. Álláspontom szerint egyik sem kielégítő, és egymásra tekintettel sem lett jól megkomponálva a kódex ezen része. Röviden összefoglalva, a Szakértői Javaslat kidolgozása és megoldásai jóval kívánatosabbnak tűnnek, mint az IRM Tervezetben megjelenő szabályozás.³⁸

Az ingó jelzálogjog terén rossz kompromisszumnak tartom a zálogszerződés közjegyzői okiratba foglalásának kötelezettségét. Nem szükséges ebben a funkcióban monopóliumot létrehozni, a közokirati forma sem szükséges. Nem helyeslem, hogy a bejegyzés csakis a zálogszerződés alapján jöjjön létre. Természetesen a zálogszerződés megléte feltétele a zálogjog létrejöttének, de ez még nem indokolja, hogy a bejegyzés során a szerződést is vizsgálja a rigorózus bejegyző szervezet.¹⁹ Ha röviden akarnám kifejezni magam, számomra is elégséges lenne a „notice filing”, a megfelelő adatokat tartalmazó bejelentés. Ideje lenne megteremteni az on-line hozzáférést. Végül, de nem utolsó sorban, a közjegyzői okirat előírása és a közjegyzői nyilvántartás nem teszi lehetővé a kellően ésszerű költség mellett

történő nyilvántartást.⁴⁰ A biztosítéki célú vételi jog szerepe még a Tervezet által szabályozott, megszelídítettebb formában is megkérdőjelezhető. Az elszámolási kötelezettség során belépő szakértői vélemény ugyanis sohasem lesz képes pótolni a zálogjogi követelés-érvényesítés diszkrét báját, a zálogtárgy tényleges értékesítésnek realitását. Természetesen a fő kifogásom azonos Gárdos István kritikájával: akkor is el kell vetni a zálogjogot megkerülő megoldások alkalmazását, ha a megkerülő megoldások részben biztosítják a publicitást és az elszámolási kötelezettséget.⁴¹ Végezetül arra mutatnék rá, hogy a fiduciárius ügyletek többnyire a csődjogi szabályok megkerülését szolgálják. Úgy tűnik, hogy a megszelídített vételi jog sem kivétel ez alól. Márpedig az amúgy sem eléggé következetes csődjogi szabályrendszert és gyakorlatot még jobban aláássa egy további kibúvó.⁴² Tisztában vagyok azzal, hogy a Bankszövetség mindvégig a biztosítéki célú vételi jog mögött állt, ám ez nem feltétlenül a megalapozottság garanciája. Hiszen lehet-e kecskére káposztát bízni? A zálogjog és a biztosíték célú vételi jog jelzett problémái az én szememben a Tervezet lényeges problémái. Feltevésem szerint ezek hozzá fognak járulni ahhoz, hogy a kódex nehezen viseli majd a hitelbiztosítéki tenger hullámain, és erre tekintettel belátható időn belül a hajó ezen szerkezeti eleme javításra szorul.⁴³

Nem mehetek el szótlánul amellett, hogy az egész zálogjogi szabályozás megújítását ellenzök rendre, de legalább is túlzottan gyakorta, azzal utasították el a modernizáló javaslatokat, hogy azok - szegről-végről-az amerikai UCC által több mint fél évszázada kidolgozott modellre építenek.⁴⁴ Ez az írás nem ad módot arra, hogy kifejtsem, milyen hatásokra erősödött fel az általános „amerikaellenesség” a kontinensen és honunkban, és ez miként hatványozódott az „amerikai” jogrendtől való idegenkedéssel. A jelzálogjog szabályozása terén azt tapasztaltam, hogy a UCC-ből kiinduló és nemzetközileg egyre elfogadottabb megoldás elutasítása mögött igen jelentős szellemi restség húzódik meg. Halkan, de határozottan jegyzem meg, ha már itt tartunk, hogy álláspontom szerint jóval előbbre volnánk az „egész” kereskedelmi jogi szabályozás terén, ha merészebben tanulmányoztuk volna a UCC egyéb fejezeteiben foglalt intézmények (többek között a *Leasing*, a *Commercial Paper*, az *Investment Securities*, és horribile dictu a *Sales*) ügyes és körültekintő szabályozását. Természetesen én azért bízom ebben célratörő, ám ugyanakkor a részletekre is ügyelő szabályozásban, mert ettől a kályhától már láttam (és jártam) a táncrendet működésben, tudom, hogy az jól működik az elejétől a végéig. Az, hogy a világ hitel és pénzügyi rendje most beszakadt, nem ezért vagy ennek segítségével következett be. Ezzel szemben a hatályos Ptk. szerinti tánc több ponton is megszakad, és azt is gyanítom, hogy a tervezett kódex alapján sem lehet könnyen eltáncolni a csárdást vagy a palotást, az elejétől a végéig.

b) Az alapítványi jog

Még mindig nincs egészen a helyén, bár ahogy a módosító indítványokat olvasom, több dolog is az elmozdulás állapotában van. Így régi tabu is megdőlhét, és nem lesz tilalmazott az olyan megoldás, amely révén az alapító érdemi, meghatározó befolyást gyakorolhat az alapítvány kuratóriumában. Ennek elfogadása jelentős előrelépés lenne a magánalapítványok működési szabadságának megteremtése érdekében. De persze én telhetetlen ember vagyok és még továbbra is lamentálok amiatt, hogy ebben a 22-es csapdjára hasonló helyzetben az alapítványi jog csakis a közérdekű, karitatív tevékenységek megfelelő határainak meghatározásával és a szabályozás adójogi aspektusainak egyértelmű rendezésével együtt állítható szilárd talpazatra. Erre most (megint) nem kerül sor.⁴⁵

2. A kritikai és jobbitó észrevételek

Vékás professzor cikkében számos ilyen, bíráló és jobbitó, észrevételt tesz, ezek is „vegyes” természetűek. Több felvetése kapcsán reflexív módosító indítványok születtek. Ezek egy része bizonyára konstruktív, míg feltehetően marad olyan terület, amelyben elmaradnak Vékás Lajos elvárásaitól. Így helyreállni látszik a rend az érvénytelenség, a szerződésszegés kimentő klauzúljája (eltűnik benne az „ésszerűség” kifejezés), az előszerződés, a többletmunka - pótmunka, a jogosulti késedelem tekintetében. És ezzel nem teljes a leltár. Erre tekintettel, és annak okán, hogy ebben a részben mégiscsak a jelentősebb kérdésekre fordítanám a figyelmet, az alábbi három jogintézményt veszem szemügyre.

a) A szerződésszegés kimentési szabálya

Mivel mind az IRM Tervezet, mind a Szakértői Javaslat a két felelősségi terület (szerződésszegés és szerződésen kívüli károkozás) eltérő kimentési mércéjét tartalmazza, a kifogás tárgya - ha jól értem - elsősorban két szó, de a két szó mögött akár két világ, két kontinens húzódik meg. Ezek az „ésszerű” és az „ésszerűen” szavak. Nem akármilyen szavak, bennük egy egész világ lakozik, a civiljog (a kereskedelmi jog) egyik kulcsszaváról van szó. A magam részéről elfogadom, bár nem értem, hogy az „elvárható” kifejezés miért illene jobban a magyar jogalkalmazásba. Miért lenne az ésszerűség (a reasonableness) „kaucsukabb” labda mint az elvárhatóság, vagy történetesen a jó erkölcs? Miért ne lenne képes a magyar bírói gyakorlat, összhangban az eddigi hagyománnyal, de az új szabály felfogására tekintettel ezt is értelmezni? Én már több esetben tudatosan használtam ezeket a megjelöléseket magyar nyelvű szerződésben. Bízom abban, hogy a kontextuálisan értelmezett ésszerűséget az esetleges jogvitákban döntő testületek a

szerződésben megfogalmazott szándékkal összhangban álló értelmezéssel fogják alkalmazni.

A nagyobb és nehezebb kérdés mégiscsak az lenne, hogy az új kimentési mércében megnyilvánuló felfogás lényegét, a megtérítendő kárfogalmakat miként tanulja meg a bírói gyakorlat. Arról van szó, hogy miként alakítható ki egy üzletiesebb, kereskedelmibb, azt is mondhatnám, hogy következetesen „kalmár-típusú” megközelítés.

b) A dolog fogalma

A Tervezet 4:15. § (2) bekezdése kiterjeszti a dolog fogalmát bizonyos jogokra. Ez valóban újítás a Ptk.-ban, de a bírálók is elismerik, hogy mindkét megoldás járható út ezen a vidéken, legfeljebb a következetesség, a konzisztencia a megoldandó feladat.⁴⁶ Alapvetően két típusú jogra terjedne ki a dolog-fogalom: az üzletrészre (és vélhetően az egyéb, értékpapírba nem foglalt társasági részesedésre) és a törvényben meghatározott vagyoni értékű jogra. Azt gondolom, hogy a bírálók számára az üzletrész és a társasági részesedés tekintetében inkább elfogadható a dolog-fogalom kiterjesztése. A Budapesti Ügyvédi Kamara nevében megszólaló Szecskay András ebben a tekintetben mindképpen hasznosnak tartotta a kiterjesztést.⁴⁷ Így voltaképpen „csak” relatíve kevés (törvény által meghatározott) vagyoni jogokról van szó, illetve arról, hogy milyen problémákat okozhatnak az elvarratlan szálak. Ebben a kérdésben érdemes szemügyre venni és megszívlelni Gárdos Péter megjegyzéseit.⁴⁸ Azok lényegében nem a koncepciót, hanem a - nem lényegtelen - kivitelezést érintik, noha a szerző maga nem lépné meg a dolog-fogalom kiterjesztését. Gárdos Péternek feltehetően igaza van abban, hogy ugyanarra az átruházásra a Tervezet redundáns módon mondja ki az engedményezés és az adásvétel szabályait, kétszer minősíti tulajdoni tárggyá ugyanazon jogokat és a követeléseket. De a kötelezettek megnyugodhatnak: szándéka szerint az IRM Tervezet sem adna kétszer.⁴⁹

c) A sérelemdíj járadékként való kifizethetősége

A kérdés arról szól, hogy legyen-e mérlegelési lehetősége a bírónak. A sérelemdíj az új kódex egyik újítása, arra hivatott, hogy „helyre-tegye” a nem vagyoni kártérítés körül kialakult gyakorlatot. A Tervezet nem zárja ki, hogy a sérelemdíjat a bíróság járadék formában ítélje meg. Vékás professzor szerint ez ellenkezik a sérelemdíj funkciójával. Ez meglehet, így van, de talán mégsem olyan nagy baj nyitva hagyni egy rést az ajtón a bírói gyakorlat számára. Ha a törvény a tilalmat mondaná ki, akkor soha sem lehetne járadékot megállapítani. A magam részéről a bírói gyakorlatra bízom a döntést, amelyet kellően eligazíthat a jogalkotói szándék egyértelmű kifejtése a kódex indoklásában.

A sérelemdíj kapcsán jómagam egy más természetű problémát látok a Tervezetben, amely a Szakértői Javaslatban is fellelhető. A probléma abban áll, hogy mindkét szöveg erősen azt sugallja, hogy szinte „automatikusan” megítélendő valamilyen mértékű sérelemdíj, ha megállapítható a személyiségi jogi sérelemért való felelősség. A bíróságok mérlegelési jogára hangsúlyosabban fel lehetne hívni a figyelmet. Felfogásom szerint nem minden esetben, nem automatikusan szükséges a sérelemdíj megállapításához nyúlni. És szükséges lenne erre felhívni a bíróságok figyelmét.

3. A saját kétségeim

Az IRM Tervezet nyilvánvalóan jóval több ok miatt bírálható, akár koncepcionális szinten is. A magam részéről az alábbiakban - a teljesség igénye nélkül - saját kétségeim közül említek meg olyan koncepcionális dimenziójú megoldásokat, amelyek a jogdogmatikán túlmutató viták keresztútjába kerülhetnek a jogalkalmazás és jogértelmezés során.

3.1. A személyiségi jogi védelem terjedelme

Az IRM Tervezet tudatosan vállalja, hogy igen széles körben azonosítható érdekeket és értékeket kíván védeni a személyiségi jogon keresztül. Így személyiségi jogi igény keletkezhet az egyenlő bánásmód követelményeit rögzítő törvény megsértése, a fogyatékos személyek törvényben biztosított jogainak sérelme esetében. Személyhez fűződő jog megsértését jelenti a természet és az egészséges környezet védelmére vonatkozó jogszabályi rendelkezések megszegése, ha az valamely csoport vagy az egyének életkörülményeinek romlásában kifejeződő sérelmet eredményez.⁵⁰ Úgy vélem, hogy ennél megfontoltabban kellene kiterjeszteni a személyiségi jogi sérelmet ezekben az esetekben. Több tekintetben osztom Vékás Lajos álláspontját az egyenlő bánásmód személyiségi jogi kezelését illetően.⁵¹ Megfontoltabbnak tartanám, ha a fenti tárgyköröket szabályozó közjogi normák rendszerébe épülne be az egyén által igénybe vehető jogorvoslatok rendje, beleértve a kompenzáció formái is, legyen az szimbolikus, reparatív vagy akár büntető jellegű kártérítés.⁵² Joggal vethető fel a kérdés, nem mindegy, hogy *hol* vannak ezek a szabályok. Nem, de erre a kérdésre ebben a cikkben vagy annak lábjegyzetében nem tudok kielégítő magyarázatot adni.

3.2. A horizontális és a tradicionális alkotmányosság

Elsősorban a Ptk. személyiségi jogi részében jelenik vagy bújik meg az a felfogás, amelyet többen a horizontális alkotmányos hatás problematikájának nevez-

nek. Ez abban áll, hogy alkotmányos alapjogokat vagy ahhoz tapadó jogokat magánszemélyek között érvényesítenek.⁵³ Az általam felvetett probléma pontosabban fogalmazva nem is abban áll, hogy alapjogok érvényesíthetők-e magánszemélyek között, hanem az, hogy hasonló vagy azonos *alkotmányos* jogokat *törvényi* szinten is megfogalmaz a Ptk. Ez nem vezet jóra. A horizontális hatás felfogással szembeni óvatosság mellett ugyanakkor nem szükségtelen hangsúlyozni, miszerint a tradicionális, vertikális alkotmányosság terén soha sem szabad felednünk, hogy az állami szabályozás terén, az állammal szemben minden intézménynek, annak minden lényeges szabályának, eljárásának összhangban kell állnia az alkotmány előírásaival. Nem fogadható el az olyan felfogás, amely szerint elég, ha egy intézmény tekintetében az „összkép” legyen alkotmányos.⁵⁴

3.3. A környezetvédelem eszközei

A környezetvédelem kitüntetett szerepet kap a Tervezetben, azt részben a személyiségi jog hivatott védeni. De más rendelkezések is szigorodnak, így a környezeti károkért való felelősség elévülési ideje harminc év, a felelősség-átörés specifikus szabálya érvényesül abban, hogy a károkozóval egyetemlegesen felel a károkozóban a (Gt. szerint értelmezett) minősített befolyással rendelkező személy. Ezen szabályok iránya helyeselhető, bár álláspontom szerint valamivel árnyaltabb, körültekintőbb megközelítésre lenne szükség. És még hangsúlyosabban szeretném jelezni, hogy a magánjogi eszközök kisegítő jellegűek, a védelem első sora továbbra is közjogi természetű kell legyen, amelyet következetes kikényszerítés követ. Nem szabad, hogy a széles körben lehetővé tett magánjogi eszköztár elkényelmesítse az „örököt”.

4. A jogalkotás folyamata - döntéshozatal

Ebben a részben röviden tudok kitérni olyan problémákra, amelyek jóval alaposabb kifejtést érdemelnének. A Vékás Lajos által vezetett Szerkesztőbizottsággal történt szakítást követően, és a parlamenti vita során többször is felmerült, hogy ki dönt az érzékeny társadalmi kérdésekben, és egyáltalán ki és miként alakítja a jogpolitikát. Többször is elhangzott, de nem teljesen helytálló, hogy nincs szabadelvű és konzervatív elévülés, bérlet vagy özvegyi jog, hanem csak „jó és rossz jog”, „értékes vagy silány jog” van. Nem értek egyet ezzel a látszatra tetszetős megközelítéssel: bizonyos elvi támasz, értékvalasztás ezekben a „semleges” intézményekben is tetten érhető. Az is elhangzott, nem is egy forrásból, hogy egy ilyen jellegű törvény elfogadáshoz szociológiailag nem elég az egyszerű többség. Ezzel a felfogással sem tudok egyetérteni. Természete-

sen ahol lehetséges, törekedni kell a minél nagyobb támogatottságra, ennek érdekében érdemes érdemi kompromisszumokat kötni. Valóban fontos a széles körű támogatottság. De mindez nem jelentheti azt, hogy a nehéz kérdésekben, az érzékeny területeken ne lenne elég egy határozott többség elérése. Éppen ellenkezőleg, egy tagolt, plurális értékeket felmutató társadalomban az lenne meglepő, ha a nehéz kérdésekben, az érzékeny területeken születne 90 százalékot meghaladó többség.

A döntéshozatal végső soron tehát a parlamenti többség kezében van. Ezt akkor is el kell fogadni, ha nincs ínyünkre a végeredmény. A nehéz kérdések kapcsán két vagy több legitím megoldás is létezhet. Ezek tekintetében az igazságügyi kormányzat, a parlamenti többség jogosult a saját álláspontja mögé állni. A történelem elmúlt korszakaiban született magánjogi kódexek többsége nem képviselői demokráciában, de nem is a modern tömegdemokrácia labirintusában került elfogadásra. Könnyebb volt a francia Code civil elfogadása 1804-ben, a BGB elfogadása és hatályba léptetése 1900. január elsején, vagy történetesen az olasz Codice civile elfogadása 1942-ben. Nekünk a rendszerváltást követő magyar demokráciában kell zöldágra vergődnünk egy szakmailag hiteles és értékvalasztásaiban határozott Polgári Törvénykönyv tárgyában. Ebben a folyamatban a nyilvánosság, a szakmai testületek részvétele nem kerülhető meg. Látható volt, hogy míg a Vékás Lajos által vezetett kodifikációs csoport inkább a jogász szakma, a korporatív jogász testületek felé nyitott, ebben a körben „egyezettett”, addig az IRM - olykor kétségtelenül a dolgokat irányító (ízlés szerint: manipulatív) módon - szélesebb kör felé fordult, a kamarák, szakmai szervezetek, a Bankszövetség, a civil szervezetek felé.⁵⁵

5. Összegezés gyanánt

Vékás Lajos írásában két eltérő természetű kérdés látszik összefonódni. Egyrészt, hogy tengerképes lesz-e a Polgári Törvénykönyv hajója, kibírja-e a tenger hullámain történő megmérettetést. Írásának konklúziója komoly kétséget fogalmaz meg a Tervezet tengerképességét illetően. Lényegében azt mondja, hogy ha nem kerül sor jelentős mértékű nagyjavításra, akkor léket kap, és feltehetően elsüllyed a hajó. A másik kérdés arra irányul, hogy milyen legyen ez a hajó.⁵⁶ Milyen legyen a hajó hossza, méretei, vitorlái, fegyverzete, mentőcsónakjai, és alkalmasint ki legyen a kapitány. Ebben a tekintetben látszólag nagy az eltérés az általa és a kapitánysága alatt eltervezett hajó és a Tervezet között, de ha alaposabban szemügyre vesszük a két konstrukciót, egyre több hasonlóságot fedezhetünk fel köztük. Ez természetesen nem a véletlen műve, a Tervezet is a Szerkesztőbizottság munkáját használta fel. Konceptcionális kérdésekben nyilván maradtak eltérések, de ezek nem könnyen írhatók le az elmulasztott lehetőség-

gek, az elvtelen kompromisszumok, illetve a merész újítások (illetve azok hiányának) narratívájával. Ami most már a tengerképesség kérdését illeti, a magam részéről úgy látom, hogy még sok mindent ki lehet igazítani egy olyan konstrukción, amelynek komoly és végzetes hibája nem azonosítható. Erről a hajóról, annak a T/5949 sz. törvényjavaslat alakjában megvizsgált konstrukciójáról az én inspekcióm alapján elmondható az a megállapítás, amely Párizs városának címerében található: *fluctuat nec mergitur*. Hánykolódik, de nem süllyed el.

JEGYZETEK

- 1 A T/5949, törvényjavaslat, indokolással és a módosító indítványokkal elérhető az Országgyűlés honlapján (<http://www.mkogy.hu/iromanyok>). A tanulmány ezt a tervezetet vizsgálja. Az időközben benyújtott, nem jelentéktelen számú módosító indítványokban foglalt javaslatokat szisztematikus módon nem veszi figyelembe.
- 2 *Vékás Lajos* (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*, Complex Kiadó, Budapest 2008. A Szakértői Javaslatot megjelentető kiadványra a továbbiakban, mint SzJ Kiadványra fogok hivatkozni.
- 3 A Konceptció és a Vitatervezet áttekintésére ld. az SzJ Kiadvány Előszavát (53-54. o.). A kodifikációs munka elején néhány kiinduló kérdést illetően jelent meg *Hanák András: A polgári kódex rekonstrukciója, In Van és legyen a jogban, tanulmányok Peschka Vilmos 70. születésnapjára*, KJK-MTA Jogtudományi Intézete 1999. (*Hanák 1*)
- 4 *Vékás Lajos: Birálat és jobbitó észrevételek az új Ptk. kormányjavaslatához*, Magyar Jog, 2008. 9. szám (*Vékás 1*).
- 5 *Vékás 1* 590. o.
- 6 Úgy vélem, hogy nem az Akadémia falain belül volt célszerű a Szakértői Javaslatot és az azt összefoglaló könyvet bemutatni. Az egyetem nem kevésbé patinás falai is megtették volna. Az Akadémia és a megjelent méltóságok ebben a cím- és rangkóros országban akarva-akaratlanul azt a látszatot kölcsönözték a javaslatnak, mintha az a tudományos világ magaslataiban fogant volna, és lényegében ezen a szinten értékelhető és vitatható alkotás lenne.
- 7 A Gt. kodifikációs bizottság számára akkor elkészítettem egy tervezetet a részvénytársasági jog tárgyában.
- 8 A jogi személyek és a Gt. témában *Hanák András: A jogi személyek és a jogi személyiség nélküli jogalanyok az IRM új Ptk. tervezete és a Szakértői Javaslat tükrében*, Ügyvédek lapja, 2008. május (*Hanák 2*), valamint *Hanák András: Védelem a gyűlöletbeszéd ellen: elemzés és álláspont*, <http://www.irm.gov> (*Hanák 3*).

- 9 Természetesen ez a módszer azzal a veszéllyel járhat, hogy az ember sokat markol és keveset fog; ebben az írásban tudatosan vállalom ennek kockázatát.
- 10 Aki csak az előadást közlő cikket olvassa, úgy véli, angolul hangzott el Holmes megállapítását némiképp módosított formában idéző zárszó. *Vékás Lajos: Magánjogi kodifikáció*, Magyar Jog, 2008 1. szám. Ezt követően egyébként Holmes az uralkodó politikai és erkölcsi eszmékről, a közpolitika intézményeiről, a bírák nem tudatos, sőt olykor előítéletes gondolkodásáról tesz említést, nemzetek évszázadokon keresztül húzódo történetére utal, amely tényezők a jogot alakítják; így számára a jogot nem szerencsés oly módon kezelni, mint a matematika axiómáit vagy következményeit. *Olivér Wendell Holmes, Jr.: The Common Law* (1881) 1. o.
- 11 A tartalmi határok nem szükségképpen jelentenek „tartalmi” tartalmat, erre utal Gadó Gábor rövid válasza a Magyar Jogban. *Gadó Gábor: Módszerek és célok az új Ptk. megalkotása során*, Magyar Jog, 2008. 11. szám.
- 12 A Szerkesztőbizottság összetételéről és munkájáról, SzJ Kiadvány 53-54. o.
- 13 Kitért rájuk *Sárközy Tamás: Gazdasági társaságok a Polgári Törvénykönyvben?* Magyar jog, 2008. 12. szám.
- 14 A Vitatervezetről SZJ Kiadvány 53-54. o.
- 15 Az 1997-es Gt. már a kógenia felfogása okán is problematikusabb törvény volt, az úttörő, 1988-as Gt. pedig számos - érthető - gyermekbetegségben szenvedett. Aki intenzíven használta, az jól tudja, hol szorított a csizma, mely részek voltak elnagyoltan vagy kifejezetten hibásan kidolgozva.
- 16 Ennek kifejtése bővebben *Hanák András: Puccs a Német-római Birodalom békés rendje ellen*, Gazdaság és Jog, 2007. 12. szám (december) (*Hanák 4*).
- 17 Talán nem szerénytelenség a részemről annak rögzítése, hogy a törvény számos érdemi megoldásának egyik hangadó kritikusai vagyok. A *Hanák 4* cikket említhetem.
- 18 Bár kétségtelen, hogy az általa megírt jogi személy rész (Második Rész) lefedi a jogi személy átalakulás, egyesülés és szétválás általános szabályait.
- 19 *Kisfaludi András* is úgy tekint erre a javaslatra, mint az általa ideálisnak tekintett megoldásra, amely mindenképpen további átdolgozás és viták eredményeként ölthetne végső formát.
- 20 *Vékás 1 578.* o.
- 21 Az elmúlt hónapokban egy olasz és egy holland professzort kérdeztem meg az előnyöktől és a hátrányokról. Mindketten úgy vélték, hogy az integráció meglétének vagy hiányának nincs jelentősége, az olasz kolléga arra is rámutatott, hogy a Codice civile mára már laza szabályok együttese.
- 22 Az egyesületi szabályok egy része az egyik módosító indítványban már visszalopakodott. Kétségtelen, ez bizonyos fokig tűzoltómunka, a jövőben nagyobb alaposág és körültekintés szükségeltetik.
- 23 Egy biztosítási szakértő szerint a Szakértői Javaslat anyaga a német kereskedelmi törvénykönyv nem szerencsésen átvett és kidolgozott megoldása. A szerző válasza: *Pajor-Bytomsky Magdaléna: Az üzletszerzői és ügynöki jog Ptk.-Tervezetből való kiiktatásának okairól és következményeiről*, Polgári jogi kodifikáció, 2008. 4. szám. A téma nehéz diója a de facto kockázat és önállóság megközelítése, amelynek versenyjogi aspektusai is vannak, lásd *Darázs Lénárd: Az önálló kereskedelmi ügynöki jogviszony kartelljogi megítélése*, Magyar Jog, 2008. 1. szám.
- 24 Erre utal *Vékás Lajos* is, amikor a BGB szabályozásra és a Study Group on a European Civil Code tervezetre hivatkozik, *Vékás 1 579.* o.
- 25 Ez a helyzet - minden lesajnálás nélkül állíthatom - az egész hitel- és tőkepiacra jellemző. Nem azért nem érdemes vagy lehet „angolszász” intézményeket adaptálni, mert azok angolszászok (bárkik legyenek is ezek az angolszászok, amiről azért Hitvalló Edvárd és I. Edvárd (léptet fakó lován) tudna mondani néhány cifra dolgot) hanem azért, mert a piacok szerkezete, kényszerítő ereje merőben más.
- 26 *Vékás 1 580.* o.
- 27 *Fiala János: A kizáró gondnokság kérdése az új Ptk.-ban*. Elérhető a <http://www.mdac.info/en/> hungarian honlapon.
- 28 A közjegyzői okirati kényszer tekintetében lásd a tanulmány 1.5 pontját.
- 29 Nem könnyű röviden összefoglalni az egyenrangúság követelményét, a megkerülő hitelbiztosíték problémát. A true lease és a security lease megkülönböztetése ma már igen elterjedt. Csak egy, a magyar viszonyokra bizonyára rezonáló példát említek. A UCC szerint nem valódi lízing, hanem biztosítéki lízing jön létre akkor, ha a lízing tartama eléri vagy meghaladja a bérelt dolog hátralevő hasznos élettartamát.
- 30 Ha ezt ma a szakmai szövetségek szorítása nem teszi lehetővé, akkor lehet, hogy a lassú víz, partot mos (one step at a time) stratégia alkalmazható.
- 31 Hasonló észrevételeket tettem a kodifikációs munka elején, *Hanák 1 126-128.* o.
- 32 SzJ Kiadvány 172. o.
- 33 *Hanák András: Szabad és felelős sajtót! Lehetőségek az új Ptk.-ban*, Fundamentum 2007/3. szám. (*Hanák 5*).
- 34 *Sajó András: A sajtószabadság kézikönyve* (KJK-KERSZÖV), 2005, 161-164. o.
- 35 IRM Tervezet 2:92. és 2:93 §-ok.
- 36 Hasonló álláspontot foglal el *Boytha György: A gyűlöletbeszéd polgári jogi szankcionálásának alapjogi keretei*, Polgári jogi kodifikáció 2008/1. szám 18. o.

- 37 *Weöres Sándor: Kisfiúk témáira.* Ezzel akár mint Tüzdelt Zülök a Kedves Paidagógász Néninek is üzenünk.
- 38 A két összefüggő kérdéskört jól foglalja össze *Gárdos István: Az ingó jelzálogjog intézményi háttere és a polgári jogi kodifikáció,* Polgári jogi kodifikáció 2008/2. szám (*Gárdos 1*) és *Gárdos István: Fiduciárius biztosítékok az új Polgári Törvénykönyvben,* Gazdaság és Jog, 2008. július-augusztus, 7-8. szám (*Gárdos 2*). Azt kell mondanom, hogy maradéktalanul egyetérték *Gárdos István* értékelésével és álláspontjával. Igazán nem az illetlen öndicséret okán emlitem meg, hogy egy 1999-ben íródott cikkemben magam is az ingó jelzálogjog Gárdos által kifejlesztett alapelveit propagáltam. *Hanák András: Magyar zálogjog, nemzetközi kitekintéssel,* Gazdaság és Jog, 1999. 5. szám. (*Hanák 6*).
- 39 *Gárdos 1.* 27. o.
- 40 Az általam is kívánatosnak tartott megoldás elemeit jó foglalja össze *Gárdos 1.*
- 41 *Gárdos 2* 22-24. o.
- 42 Bizonyára több szakértő osztja álláspontom, miszerint a csődjog és különösen annak gyakorlata siralmas állapotban van, azt már nem lehet jobban aláásni. De lehet.
- 43 Meg tudom érteni, hogy *Gárdos István,* a Szakértői Javaslat ezen részének szakértője csalódott. A társasági törvény előkészítése során én is így jártam több koncepcionális javaslat tekintetében. Nincs jobb válaszom erre, minthogy a jogalkotás előkészítése is veszélyes üzem.
- 44 Ha valami sikeres volt a recepció terén, akkor a UCC megoldás és az EBRD modell javaslat annak mondható. *Hanák 6, Gárdos 1.*
- 45 Mi több, van egy olyan érzésem, hogy itt Godot-ra várunk.
- 46 Ezt a kiterjesztés egyik alapos bírálója is elismeri, *Gárdos Péter: Követelések és jogok az új Polgári Törvénykönyvben,* Gazdaság és Jog, 2008. július-augusztus, 7-8. szám. A témakör szerteágazó, itt hívnám fel a figyelmet arra, amit a Szakértői Javaslat alkotói vélhetően jól ismernek: a már több ízben is említett UCC a birtok (possession) mellett az ellenőrzés/befolyás (control) fogalmat is használja modern életünk növekvő számú „birtokainak” megjelölésére.
- 47 *Szecska András: Az új Ptk. tervezete ügyvédi szemmel,* Ügyvédek lapja, 2008. augusztus.
- 48 *Gárdos Péter: Követelések és jogok az új Polgári Törvénykönyvben,* Gazdaság és Jog, 2008. 7-8. szám (július-augusztus).
- 49 Ezen egy egyszerű plasztikai műtét segíthet; bár edzett „angolszász” szerződésíróknak ez a típusú redundancia aligha okoz problémát, hiszen igen régi időkre nyúlik vissza, és ma sem szűnt meg az a módszer, amely a „biztonság kedvéért” olyan módon írja le a kötelezett kötelezettségét, hogy „shall grant, sell, transfer, convey, assign and deliver to Purchaser”.
- 50 Kissé félénken kérdezem, nem lesz ebből alkotmányos galiba, ha egy csoport sugárzó anyagnak történt kitétségéből eredő egyéni, személyiségi jogi igényérvényesítést lehetővé tesszük? Vajon átsugárzik-e a csoportot ért hatás az egyénre?
- 51 *Vékás Lajos: Egyenlő bánásmód polgári jogi viszonyokban?* Jogtudományi Közöny LXI. 2006. október.
- 52 Nyilvánvaló, hogy a nyilvánosság számára elérhető szerződéses kapcsolatokat, az állam által közvetve tolerált viszonyokat illetően az állam a magán-személyekre bízhatja az egyenlő elbánás sérelmének érvényesítését. Erre épül az „amerikai megoldás” (a Civil Rights Act működőképes Title VII rezsimje).
- 53 A probléma természetét illetően, *Halmai Gábor-Tóth Gábor* (szerk): *Emberi jogok,* Osiris 2003, 98-103. o., valamint *Gárdos-Orosz Fruzsina: Constitutional Rights: Horizontal Effect and Anti-discrimination Law in Hungary,* Acta Juridica Hungarica, 2008., 1. sz.
- 54 Az összkép felfogásra lásd *Székely László: A véleményszabadság alkotmányos hatásai.* In *Sajó András* (szerk.): *Alkotmányosság a magánjogban,* Complex Kiadó, 2006.
- 55 Lábjegyzetbe szorul: a kodifikáció menete során nem minden időszakban működött a tervezetek, hozzászólások on-line elérhetősége, a nyitott, interaktív jogalkotás lehetőségeit nem kellő mértékben használta ki az IRM, amelyet olykor valóban az anyag nagy terjedelme magyarázhat. Bízunk abban, hogy legközelebb (ha nem is a Ptk. tekintetében) mindkét oldalon jobban használjuk ki ezt a lehetőséget.
- 56 Ha már a hajó hasonlatnál tartunk, lábjegyzetben és intellektuális zárójelben jegyzem meg, hogy Kolumbusz Kristóf sem egyetlen hajóval indult az ismeretlen óceánok felé. Jó oka volt arra, hogy a Santa Mariát a Nina és a Pinta kísérte el.